

ОПЕРАЦІЙНА СИСТЕМА

Файли і файлові структури

Всі програми і дані в зовнішній пам'яті комп'ютера зберігаються у вигляді *файлів*. *Файл* – сукупність даних, яка має своє унікальне ім'я і зберігається на зовні запам'ятовуючих пристроях.

Ім'я файла складається з двох частин назви файла та розширення. Назва і розширення відокремлюються крапкою. Правила утворення назви файла:

- максимальна кількість символів в імені 256;
- використовуються літери кирилиці або латиниці, арабські цифри та деякі інші символи;
- назва файла не може містити символи: \ * / : ? “ < >.

Розширення файла вказує на тип даних які зберігаються в файлі.

Файли можуть бути різних розмірів.

На фізичному рівні блоки одного файла можуть розташовуватись неперервною областю або зберігатися окремими фрагментами. Процес «збирання» окремих фрагментів файлів разом називається *дефрагментацією*.

Всі дані про розташування файлів на зовнішньому запам'ятовуючому пристрої зберігаються в каталозі (папці) або директорії. *Каталог* – список елементів, кожний з яких описує характеристики конкретного файла, що використовуються для організації доступу до нього: ім'я файла, його тип, місцеположення на зовнішньому запам'ятовуючому пристрої, розмір. Каталогів може бути велика кількість, і вони зв'язані у структури, наприклад, ієрархічну систему каталогів. Кожний каталог розглядається як файл і має власне ім'я. Повне ім'я каталогу або файла в такій структурі задається шляхом переходів між каталогами і файлами в логічній структурі каталогів.

Кожний файл також характеризується *атрибутами*: *тільки для читання* (заборона на зміну вмісту файла та його вилучення), *прихований* (заборона на виведення на екран при перегляді вмісту каталогу), *архівний* (позначення файла або папки для архівація, наприклад, деякі програми використовують цей атрибут для позначення групи файлів або папок, що підлягають архівуванню).

Імена зовнішніх запам'ятовуючих пристроїв

Імена зовнішніх запам'ятовуючих пристроїв позначаються літерами латинського алфавіту з двокрапками: А:, В:, С:, D:, Е:, F: і т.д.

А:, В: - дисководи для гнучких дисків.

С:, D: і т.д. – жорсткі диски або логічні диски вінчестера.

Наступна літера після імені останнього розділу жорсткого диску – дисковод для читання оптичних дисків.

Наступна літера після імені оптичного дисководу – ім'я тимчасово під'єднаних пристроїв через USB-порт.

Поняття операційної системи

Операційна система – комплекс програмних засобів і даних, які забезпечують керування роботою апаратної та інформаційної складових інформаційної системи, координують їх взаємодію, забезпечують виконання функції передавання команд і даних між користувачем і комп'ютером.

Функції операційної системи:

- розподіл ресурсів, управління складовими апаратного забезпечення інформаційної системи;
- завантаження програм на виконання;
- управління виконанням прикладних програм;
- забезпечення організації збереження даних для подальшого їх використання;
- здійснення зв'язку між користувачем і комп'ютером.

Типи операційних систем

Операційні системи можна класифікувати за різними ознаками:

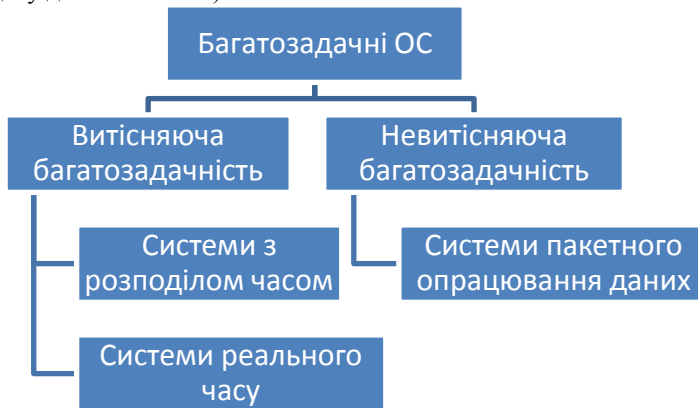
1) *За особливостями реалізації алгоритмів керування основними ресурсами комп'ютера* (процесора, пам'яттю, зовнішніми пристроями).

2) *За особливостями апаратних платформ* (персональних комп'ютерів, міні-комп'ютерів, майнфреймів, кластерів (сукупність декількох інформаційних систем, які працюють сумісно для виконання спільних додатків, і для користувачів представляються єдиною системою) і мереж комп'ютерів). Окремо виділяють ОС, розроблені таким чином, щоб вони могли легко переноситись з комп'ютера одного типу на комп'ютер іншого типу, так звані *мобільні* ОС, наприклад, UNIX.

3) *За кількістю одночасно виконуваних задач* (однозадачні (MS-DOS, MSX-DOS, CP/M) – наступна програма запускається після завершення виконання попередньої; багатозадачні (OS/2, UNIX) – запускається на виконання кілька програм одночасно і забезпечується

при цьому розподіл між ними системних ресурсів і створюється ілюзія одночасного виконання кількох програм).

4) *За способом реалізації багатозадачності: витісняюча* (перемикання процесора з одного процесу на інший здійснюється за допомогою ОС, а не процесу, що в даний момент виконується) і *невитісняюча* (процес, що вданий момент виконується процесором, буде виконуватись до тих пір, поки за допомогою цього процесу не буде здійснено передачу управління ОС для вибору наступного процесу для виконання).

Системи з розподілом часом (UNIX, VMS) – системи в яких кожній задачі виділяється квант процесорного часу і жодна задача не займає процесор на довго.

Системи реального часу (QNX, RT/11) – системи у яких є фіксований набір наперед розроблених програм, а вибір програми на виконання здійснюється на основі аналізу поточного стану контролюваного об'єкта. Ці системи, в основному, використовуються для управління різними технічними об'єктами: наукова експериментальна установка, доменний процес.

Системи пакетного опрацювання даних (OS EC) – системи в яких спочатку формується пакет задач з вимогами до системних ресурсів, а потім для одночасного виконання вибираються задачі, в яких різні вимоги до системних ресурсів, наприклад, обчислювальні задачі і задачі з інтенсивним введенням-виведенням даних. Вибір наступних задач залежить від вільних системних ресурсів, тобто вибираються «вигідні» задачі. Критерієм ефективності таких систем є максимальна кількість задач виконаних за одиницю часу.

5) *За кількістю працюючих користувачів* – однокористувацькі і багатокористувацькі. В багатористувацьких ОС передбачено захист даних кожного користувача від несанкціонованого доступу інших користувачів.

Складові операційної системи

Ядро – основний компонент операційної системи, контролює всі події, які відбуваються в інформаційній системі і забезпечує спільне використання ресурсів виконуваними програмами.

Драйвери пристроїв – програми, які забезпечують керування апаратними пристроями комп'ютера і обмін даними між процесором і периферійними пристроями.

Оболонка (командний інтерпретатор) – модуль ОС, за допомогою якого здійснюється введення команд, які інтерпретуються оболонкою і передаються на виконання ядру. Може бути реалізований у вигляді окремого модуля або вбудований до ядра ОС.

Системні утиліти – програми призначені для виконання певних службових операцій, що непередбачені оболонкою користувача.

Процеси і потоки

Всі комп'ютери можуть одночасно виконувати кілька операцій, наприклад, читання з диску і виведення тексту на екран монітору або принтеру. В багатозадачних системах процесор перемикається між програмами.

ОС здійснює модель послідовних процесів. *Процес* – програмний модуль, що може виконуватись центральним процесором, з даними, необхідними для виконання: вмістом стеку, вмістом адресного й інших регістрів процесора тощо.

Запуск програми на виконання: після вказування імені файлу, що містить виконуваний код, здійснюються наступні дії:

такі дані:

- › про стан процесу;
- › лічильник команд;
- › розподіл пам'яті;
- › стан відкритих файлів;
- › вказівник стеку;
- › про використання і розподіл ресурсів.

Стани процесу:

Новий – процес щойно створений.

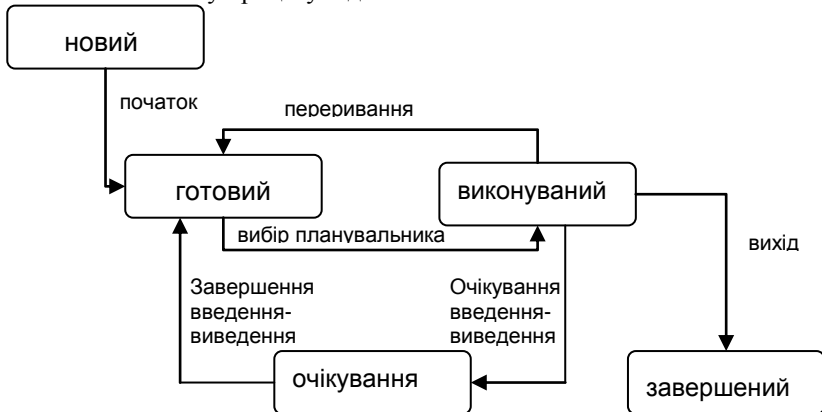
Виконуваний – активний стан процесу, під час якого процес керує всіма необхідними ресурсами і безпосередньо виконується.

Очікуваний – пасивний стан процесу, процес заблокований, він не може виконуватись внаслідок очікування певної події: завершення операції введення-виведення, отримання повідомлення від іншого процесу, звільнення необхідного йому ресурсу.

Готовий – пасивний стан процесу, процес заблокований у зв'язку із зовнішніми стосовно нього обставинами: процес має всі необхідні для нього ресурси, він готовий виконуватись, однак процесор зайнятий виконанням іншого процесу.

Завершений – процес завершив свою роботу.

Зміни стану процесу під час його виконання

Підсистеми керування процесами планує виконання процесів, тобто розподіляє процесорний час між кількома одночасно існуючими в системі процесами, а також займається створенням і знищенням процесів, забезпечує процеси необхідними системними ресурсами, підтримує взаємодію між процесами. Розподіл процесів між наявними ресурсами називають *плануванням процесів*. Планування процесів містить у собі вирішення наступних задач:

- › визначення моменту часу для зміни виконуваного процесу;
- › вибір процесу на виконання з черги готових процесів;
- › переключення контекстів «старого» і «нового» процесів.

В різних операційних системах по різному вирішується питання вибору з черги процесу на виконання.

В ОС забезпечується автономне виконання процесів, їх ізолюваність один від одного: кожний процес виконується у своєму віртуальному просторі, для кожного процесу виділяються свої ресурси. Однак задачі, розв'язувана в рамках одного процесу, може мати внутрішній паралелізм, що дозволяє прискорити її вирішення. Для цього використовується *багатопоточний механізм*. Потік – об'єкт, які отримують час процесора на тих же умовах, що і процеси.

Управління пам'яттю

Пам'ять комп'ютера має ієрархічну структуру.

Частина ОС, яка відповідає за управління пам'яттю, називається *менеджером пам'яті*.

Функції ОС щодо керування пам'яттю:

- відстеження вільної і зайнятої пам'яті;
- виділення пам'яті процесам і звільнення пам'яті при завершенні процесів;
- витіснення процесів з оперативної пам'яті на диск, якщо розміри основної пам'яті недоступні для розміщення в ній усіх процесів, і повернення їх у оперативну пам'ять, коли в ній звільняється місце;
- налагодження адрес програми на конкретну область фізичної пам'яті.

Для управління пам'яттю використовують стратегії *без використання зовнішньої пам'яті* і *з використанням зовнішньої пам'яті*.

Стратегії без використання зовнішньої пам'яті:

- *розподіл пам'яті фіксованими розділами* (поділ пам'яті на розділи фіксованої величини, кожний розділ призначено для виконання однієї задачі);
- *розподіл пам'яті розділами змінного розміру* (при завантаженні задачі виділяється необхідна їй пам'ять при умові, що вистачає місця в пам'яті, інакше задача не приймається на виконання і очікує у черзі вивільнення пам'яті).

Стратегії з використанням зовнішньої пам'яті:

- *свопінг* або *підкачка*: кожний процес повністю переноситься до оперативної пам'яті, виконується деякий час, потім повністю повертається на зовнішній запам'ятовуючий пристрій;
- *використання віртуальної пам'яті*: збереження частин програм, які використовуються в даний момент, в оперативній пам'яті, а інші – на зовнішніх запам'ятовуючих пристроях.

Організація введення/виведення

Як було зазначено раніше, однією з основних функцій ОС забезпечення процесів введення/виведення.

Пристрої введення/виведення поділяють на дві категорії: *блочні пристрої* і *символьні пристрої*.

В *блочних пристроях* дані зберігаються у вигляді блоків фіксованого обсягу, причому у кожного блоку є своя адреса. Дані кожного блоку може бути прочитана незалежно від інших. До блочних пристроїв відносяться, наприклад, магнітний диск.

В *символьних пристроях* приймання даних відбувається у вигляді потоку символів без блоків. Ці пристрої **не мають адреси** і не здійснює пошук даних.

Одним з основних механізмів забезпечення роботи зовні пристроїв є використання переривань. *Переривання* – спеціальний сигнал, або команда, процесору для негайного перемикавання процесора на опрацювання події, що сформувала переривання (опрацювання переривання) за певним алгоритмом.

Пристрої введення\виведення складаються з *механічної* і *електронної* частини.

Механічна частина – сам пристрій, а *електронна* – контролер або адаптер. Контролери або встановлюються на материнській платі або розташовані на самому пристрої. За допомогою контролера здійснюється перетворення даних у форму зручну для опрацювання пристроєм. Наприклад, за допомогою контролера монітора здійснюється зчитування даних з пам'яті у вигляді байт, що містять символи, які потрібно відобразити на екрані монітора. В контролері відбувається перетворення зчитаних даних у сигнали, які використовуються для модуляції променя електронної трубки.

Принципи програмного забезпечення введення\виведення:

- › *незалежність від пристроїв* – використання будь-яких пристроїв введення\виведення в програмі здійснюється без вказування конкретного пристрою, всі проблеми пов'язані із визначенням відмінностей цих пристроїв здійснюється за допомогою ОС;

- ▶ *єдинообразне іменування* – імена пристроїв або файлів повинні бути просто текстовим рядком або цілим числом і не залежати від фізичного пристрою;
- ▶ *опрацювання помилок в роботі пристроїв здійснюється від нижчого до вищого рівня програмного забезпечення* – помилки повинні опрацьовуватись як можна ближче до апаратури, тільки якщо за допомогою нижнього рівня програмного забезпечення не можна усунути помилку здійснюється передавання даних про помилку до вищого рівня програмного забезпечення;
- ▶ *буферізації* – копіювання даних великого обсягу до **буферу**, а потім аналіз їх вмісту.
- ▶ *використання блокуючих (синхронних) і неблокуючих (асинхронних) способів передавання даних* – при неблокуючому передаванні даних центральний процесор починає операцію передавання даних і перемикається на інший процес, поки не настане переривання завершення операції передавання даних, при блокую чому – виконання програми автоматично припиняється поки дані не потраплять у буфер програми.
- ▶ *використання виділених пристроїв і пристроїв колективного користування* – при використанні пристроїв колективного користування з ними може працювати одночасно кілька користувачів, а з виділеними пристроями – тільки окремі користувачі, до тих пір , поки не завершить свою роботу один користувач, пристрій не може бути надано у користування іншому.

Способи введення\виведення:

- ▶ *програмне введення\виведення* – здійснюється за допомогою центрального процесора, який очікує готовності пристрою під час проведення операції;
- ▶ *керувий перериванням введення\виведення* – центральний процесор починає передавання введення\виведення і перемикається на інший процес, поки переривання від пристрою не передасть сигнал про закінчення операції ведення\виведення;
- ▶ *прямий доступ до пам'яті* – окрема мікросхема керує перенесенням цілого блоку даних і ініціює переривання після закінчення перенесення блоку.

Драйвери пристроїв

Програми управління пристроями введення\виведення називають *драйверами*. Кожний драйвер керує пристроями одного

типу або одного класу. Драйвери пристроїв є нижчим шаром, над яким розміщено програми, а під яким – контролери пристроїв.

Функції драйверів:

- опрацювання запитів читання і запису незалежного від пристрою програмного забезпечення;
- ініціалізація пристрою;
- управління енерговживанням пристрою і реєстра цією подій;
- перевірка вхідних параметрів при зверненні до пристрою, якщо параметри помилкові відбувається повернення помилки до ОС, якщо параметри правильні, здійснюється управління роботою пристрою;
- перевірка використання пристрою на даний момент, тобто контроль за роботою пристрою.

Управління пристроєм – це надання йому серії команд. В драйвері визначається послідовність команд в залежності від того, що повинно бути виконано. Після визначення команд вони записуються до контролера і далі може відбуватися наступне:

- драйвер блокується до тих пір, поки контролер буде виконувати визначені команди і переривання від пристрою його не розблокує;
- якщо робота контролера достатня швидка, то робота драйвера не блокується, а здійснюється за допомогою драйвера опрацювання наступного запиту.

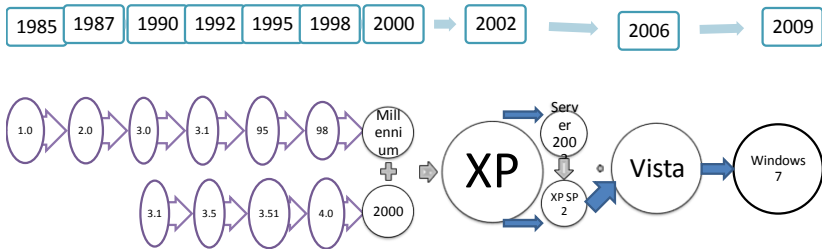
Файлові системи

Частина ОС, за допомогою якої забезпечується робота з файлами і збереження даних на зовнішніх запам'ятовувочих пристроях, називається *файловою системою*.

Принцип організації файлової системи залежить від ОС.

Операційні системи сімейства Windows

Історія розвитку операційних систем сімейства Windows

Основні технологічні принципи Windows

- Plug and Play (вмикай і працюй) – автоматичне розпізнання і налаштування будь-якого пристрою комп'ютера.
- Object Link and Embedding (OLE) (зв'язок або вбудовування об'єктів) – забезпечення розташування, вбудовування або зв'язування використовуваного документа з документом, що створений за допомогою будь-якої іншої програми Windows, при цьому зберігається можливість змінювати і редагувати вбудований документ або об'єкт засобами програми за допомогою якої він був створений.
- Drag and Drop (перетягнути і відпустити) – метод фізичного і логічного переміщення об'єктів, що використовується для їх копіювання або переміщення в інше положення.
- WYSIWYG (What You See Is What You Get) (що бачиш, те і отримаєш) – зображення документа на екрані при його перегляді і редагуванні, та зображення документа на папері при його друкуванні практично не відрізняються.

Файлова система FAT

FAT (file allocation table) - таблиця розміщення файлів. Цей термін відноситься до лінійної табличної структури із відомостями про файли – імена файлів, їх атрибути та ніші дані, за допомогою яких визначається місцезнаходження файлів або їх фрагментів в FAT. Елемент FAT визначає фактичну область диска, в якій зберігається початок фізичного файлу.

В файловій системі FAT логічний дисковий простір будь-якого логічного диска поділяється на дві області:

- системну область;
- область даних.

Системна область створюється при форматуванні і поновлюється при маніпулюванні файловою структурою. *Область даних* містить файли і каталоги, підпорядковані кореневому, і доступна через користувацький інтерфейс.

Системна область складається із наступних компонентів:

- завантажувальний запис;
- зарезервовані сектори;
- таблиці розташування файлів (FAT);
- кореневого каталогу.

Таблиця розташування файлів являє собою карту (образ) області даних, в якій описано стан кожної ділянки області даних. Область даних розбита на кластери. В таблиці FAT кластери, які належать одному файлу (некореневому каталогу), зв'язані у ланцюги. Для вказування номера кластера в системі управління файлами FAT16 використовується 16-бітове слово, а отже, можна мати до 65536 кластерів.

Так як FAT використовується при доступі до диску дуже інтенсивно, вона завантажується до ОЗП і знаходиться там максимально довго.

Кореневий каталог відрізняється від іншого каталогу тим, що він розташований у фіксованому місці логічного диска і має фіксовану кількість елементів. Для кожного файлу і каталогу в файловій системі зберігаються відомості з наступною структурою:

- ім'я файлу або каталогу – 11 байт;
- атрибути файлу – 1 байт;
- резервне поле – 1 байт;
- час створення – 3 байта;
- дата створення – 2 байта;
- дата останнього доступу – 2 байта;
- зарезервовано – 2 байта;
- час останньої модифікації – 2 байта;
- номер початкового кластера в FAT – 2 байта;
- розмір файлу – 4 байта.

Структура системи каталогів є ієрархічною.

Файлова система FAT32

FAT32 є повністю незалежною 32-разрядною файловою системою и містить велику кількість удосконалень в порівнянні із FAT16. Принципова відмінність FAT32 в тому, що більш ефективно використовується дисковий простір: у FAT32 використовуються

кластери меншого розміру, що приводить до економії дискового простору.

У FAT32 можна переміщувати кореневий каталог і використовувати резервну копію FAT замість стандартної. Використання розширеного завантажувального запису FAT32 дозволяє створювати копії критичних структур даних, що підвищує стійкість дисків до порушень структури FAT у порівнянні із попередніми версіями. Кореневий каталог являє собою звичайний ланцюг кластерів, тому може знаходитися в будь-якому місці диска, що знімає обмеження на розмір кореневого каталогу.

Файлова система NTFS

Файлова система NTFS (New Technology File System) містить цілу низку значних удосконалень, які суттєво відрізняють її від інших файлових систем. Файли зберігаються в каталогах, але робота на дисках великого об'єму в NTFS відбувається набагато ефективніше:

- є засоби для обмеження доступу до файлів і каталогів;
- введено механізми, які суттєво підвищують надійність файлової системи;
- знято багато обмежень на максимальну кількість дискових секторів і/або кластерів.

Основні характеристики файлової системи NTFS:

- *надійність* - високошвидкісні комп'ютери і системи спільного використання повинні бути достатньо надійними, для цієї мети введено механізм транзакцій (*транзакція* - набір команд або операцій), при якому ведеться журналювання файлових операцій (всі команди кожної транзакції протоколюються і здійснюються тільки у випадку їх 100% коректності. Якщо команда транзакції не правильна, то за допомогою журналу вже виконаних команд ОС повертається в початковий стан (до початку транзакції. Повернення назад називається відкатом.);

- *розширена функціональність* - в NTFS введено: вдосконалену відмовостійкість, емуляція інших файлових систем, потужна модель захисту, паралельне опрацювання потоків даних, створення файлових атрибутів, які визначено користувачем;

- *підтримка стандарту POSIX* - до числа базових засобів відносяться необов'язкове використання імен файлів із врахуванням регістра, збереження часу останнього звернення до файлу і механізм альтернативних імен, який дозволяє посилатися на один и той же файл з використанням різних імен;

- *гнучкість* - розподіл дискового простору відрізняється великою гнучкістю: розмір кластера може змінюватися від 512 байт до 64 Кбайт.

NTFS добре працює з великими масивами даних і великими томами. Максимальний розмір тому (і файлу) – 16 Эбайт. (1 Эбайт

дорівнює 2 в 64 або 16000 млрд. гігабайт.). Кількість файлів в кореновому і некореновому каталогах не обмежено. Тому, що в основу структури каталогів NTFS закладено ефективну структуру даних, яка називаються «бінарне дерево», час пошуку файлів в NTFS не пов'язано лінійною залежністю з їх кількістю.

В системі NTFS є деякі засоби для самовідновлення і підтримки різних механізмів перевірки цілісності системи.

Файлова система NTFS підтримує об'єктну модель захисту і всі тома, каталоги і файли використовуються як самостійні об'єкти NTFS. Права доступу до томів, каталогів і файлів залежать від залікового запису користувача і тієї групи, до якої він належить.

У файлової системі NTFS є вбудовані засоби стиснення, які можна застосовувати до томів, каталогів і файлів.

Етапи завантаження ОС Windows

- 1. Вмикання живлення.* За допомогою блоку живлення здійснюється перевірка електричних параметрів системи. Якщо вони в нормі, то передається сигнал Power Good процесору. Час між вмиканням живлення і передаванням сигналу, як правило, 0.1-0.5 секунд.
- 2. До таймеру мікропроцесору поступає сигнал Power Good.* З отриманням цього сигналу таймер перестає посилати сигнал Reset процесору, відбувається вмикання процесору.
- 3. Виконання коду ROM BIOS процесором.* Процесор завантажує ROM BIOS починаючи з адреси FFFF:0000. По цій адресі прописано тільки перехід на адресу коду BIOS ROM.
- 4. Виконання початкового тестування пристроїв.* Кожна помилка, яка зустрічається на даному етапі повідомляється певними звуковими кодами, так як відео система ще не ініціалізована.
- 5. За допомогою BIOS здійснюється пошук адаптерів для яких може бути потрібне завантаження власного BIOS.* Самим типовим випадком є відео карта. Процедура завантаження починається із сканування пам'яті із адреси C000:0000 до C780:0000 для пошуку відео ROM. Таким чином завантажуються системи всіх адаптерів.
- 6. ROM BIOS перевіряє вмикання це або перезавантаження.* Ця процедура - два байта за адресою 0000:0472. Будь-яке значення відмінне від 1234h вказує на те, що це є перезавантаженням комп'ютера.
- 7. Якщо це включення то за допомогою ROM BIOS відбувається запуск повного POST (Power On Self Test).* Якщо це перезавантаження, то з POST процедури

виключається перевірка пам'яті . Процедуру POST можна поділити на три компоненти:

- За допомогою відео тесту ініціалізується відео адаптер, тестується карта і відео пам'ять, відображається конфігурація або помилки, які виникають.

- При ідентифікації BIOS-а визначається і відображається версія прошивки, виробника і дату виготовлення BIOS .

- За допомогою тесту пам'яті відбувається перевірка пам'яті і визначається розмір встановленої пам'яті.

Якщо в процесі POST перевірки виникають не суттєві помилки, то вони відображаються на екрані, але продовжується процес завантаження. Якщо помилки є суттєвими, то процес завантаження зупиняється, що, як правило, супроводжується серією біп-кодів.

8. *Зчитування відомостей про конфігурацію із CMOS* (невелика область пам'яті (64 байт) живиться від батарейки на материнській платі). Найголовніше для завантаження зберігається - порядок, в якому повинні перевірятися приводи, який з них повинен бути першим - дисковод, CD-ROM або вінчестер.
9. *Якщо першим є жорсткий диск, BIOS перевіряє самий перший сектор диска на наявність Master Boot Record (MBR). Для дисковода перевіряється Boot Record в першому секторі. Master Boot Record – перший сектор на циліндрі 0, 0 головка, 512 байт розміром. Якщо він є, то завантажується до пам'яті за адресою 0000:7C00, потім перевіряється на правильну сигнатуру - два останніх байта повинні бути 55AAh. Відсутність MBR або байтів перевірки є сигналом зупинки процесу завантаження, видається відповідне попередження. MBR складається з двох частин - системного завантажувача (partition loader або Boot loader), програми, яка отримує управління при завантаженні з цього жорсткого диска; таблиці розділів (партицій), яка містить відомості про логічні диски, які є на жорсткому диску.*
10. *При правильному MBR знайдений запис завантажується до пам'яті комп'ютера. Процес установки кількох операційних систем на один комп'ютер, як правило, замінює завантажувач на свою програму, за допомогою якої можна вибрати з якого диску продовжується процес завантаження.*
11. *За допомогою Boot Loader перевіряється таблиця партицій в пошуках потрібної. Завантажувач далі шукає завантажувальний запис (Boot Record) на самому першому*

секторі розділу. В даному випадку Boot Record це 512 байт - таблиця з описом розділу (кількість байт в секторі, кількість секторів в кластері і т.п.) і перехід на перший файл операційної системи (IO.SYS в DOS).

12. *Операційна система.* Управління передається операційній системі.
13. *Boot Record перевіряється на правильність і якщо код є правильним, то код завантажувального сектору використовується як програма.* Завантаження Windows XP контролюється файлом NTLDR, який знаходиться в кореневому каталозі системного розділу. NTLDR працює в чотири етапи:
  - *початкова фаза завантаження:* за допомогою NTLDR відбувається перемикання процесору в захищений режим. Потім завантажується відповідний драйвер файлової системи для роботи з файлами будь-якої файлової системи, яка підтримується XP. ОС Windows XP може працювати з FAT-16, FAT-32 і NTFS
  - *вибір системи:* якщо в кореневому каталозі є BOOT.INI, то його зміст завантажується до пам'яті. Якщо в ньому є запис більш ніж про одну операційну систему, за допомогою NTLDR зупиняється процес завантаження: виводиться меню з вибором і відбувається, очікування введення від користувача, певний проміжок часу. Якщо такого файлу немає, то NTLDR продовжує завантаження з першої партиції першого диску, як правило це C:\. Якщо в процесі вибору користувач вибрав Windows NT, 2000 або XP, то перевіряється натиснення клавіші F8 і виведення відповідного меню з опціями завантаження.
    - *Normal* - продовження завантаження в звичайному режимі.
    - *Logged* (включити протоколювання загрузки/Bootlog.txt) - нормальне завантаження із створенням в кореневій директорії системного диска файлу bootlog.txt з докладним протоколом ходу завантаження ОС.
    - *Safe Mode* (безпечний режим) - режим захисту від збоїв, при якому в пам'ять завантажується мінімальний набір наднадійних драйверів: драйвер стиснених

дисків Db1Space.bin або DrvSpace.bin, розширеній пам'яті himem.sys, файлової системи ifshlp.sys, драйвери клавіатури, миші, адаптера. Директиви з конфігураційних файлів config.sys, autoexec.bat, system.ini (деякі настройки і параметри Windows) ігноруються.

- *Safe mode with Network Support* (із завантаженням мережевих драйверів) - режим захисту від збоїв з мережевою підтримкою.
- *Safe mode command prompt* (з підтримкою командного рядка) - режим захисту від збоїв з підтримкою командного рядка.
- *VGA Mode* (Включити режим VGA) – 800X600, 16bit
- *Завантаження останньої вдалої конфігурації*
- *Відновлення служби каталогів* (на контроллері домена Windows)
- *Режим відладки*

- Після кожного вдалого завантаження XP створює копію даної комбінації драйверів і системних налаштувань відому як Last Known Good Configuration
- *визначення пристроїв*: за допомогою NTLDR знаходиться і завантажується програма NTDETECT.COM для визначення пристроїв комп'ютера. За допомогою NTDETECT.COM створюється список компонентів, які потім використовуються в ключі HARDWARE гілки HKEY_LOCAL_MACHINE реєстру
- *вибір конфігурації*: якщо комп'ютер має більш ніж один профіль обладнання, виконання програми зупиняється на меню вибору конфігурації.

14. Після вибору конфігурації NTLDR починає завантаження ядра XP (NTOSKRNL.EXE). В процесі завантаження ядра (але перед ініціалізацією) NTLDR залишається головним в управлінні комп'ютером. Крім ядра завантажується і Hardware Abstraction Layer (HAL.DLL). Два файли знаходяться в директорії System32.

15. NTLDR завантажує драйвери пристроїв, як завантажувальні. Завантаживши їх NTLDR передає управління комп'ютером далі. Кожний драйвер має ключ в

HKEY_LOCAL_MACHINE\SYSTEM\Services. Якщо значення Start дорівнює SERVICE_BOOT_START, то пристрій вважається завантажувальним. Для кожного такого пристрою на екрані друкується точка. NTOSKRNL в процесі завантаження проходить через дві фази - так звану фазу 0 і фазу 1. В першій фазі ініціалізується лише та частина мікроядра і виконавчі підсистеми, для роботи яких потрібні основні служби і продовження завантаження. Викликається HAL для підготовки контролера переривань. Ініціалізується Memory Manager, Object Manager, Security Reference Monitor і Process Manager. Фаза 1 починається коли відбувається підготовка системи до опрацювання переривань пристроїв. Якщо на комп'ютері встановлено більш одного процесору вони ініціалізуються. Всі виконавчі підсистеми реініціалізуються в наступному порядку:

- Object Manager
- Executive
- Microkerne
- Security Reference Monitor
- Memory Manager
- Cache Manager
- LPCS
- I/O Manager
- Process Manager

16. *Ініціалізація Менеджера введення/виведення починає процес завантаження всіх системних драйверів. С того моменту де зупинився NTLDR завантажуються драйвера за пріоритетами.* Збій в завантаженні драйвера призводить до перезавантаження і поновлення Last Known Good Configuration.

17. *Ініціалізації ядра - запуск Session Manager Subsystem (SMSS).* Підсистема відповідає за створення користувацького оточення, яке забезпечує інтерфейс NT. SMSS працює в користувацькому режимі, але на відміну від інших додатків SMSS вважається частиною операційної системи, що дозволяє їй запустити графічну підсистему і login. SMSS завантажує win32k.sys - графічну підсистему. Драйвер перемикає комп'ютер в графічний режим, SMSS запускаються всі сервіси, які повинні автоматично завантажуватися при старті. Якщо всі пристрої і сервіси

запустилися вдало процес завантаження вважається вдалим і створюється Last Known Good Configuration.

18. Процес завантаження не вважається завершеним до тих пір, поки користувач не вів своє ім'я до системи. Процеси ініціалізується файлом WINLOGON.EXE, який запускається як сервіс і підтримується Local Security Authority (LSASS.EXE), який і показує допоміжне вікно для здійснення входу до системи. Це допоміжне вікно виводиться, коли Services Subsystem завантажує мережеву службу.

Призначення деяких системних папок

<i>Ім'я</i>	<i>Призначення</i>
<i>Config</i>	Містить файли конфігурації пристроїв ПК. Настроюються конфігурації в панелі управління в настройках Система
<i>Cookies</i>	Тут знаходяться спеціальні cookie-файли, які приймає ІЕ, під час з'єднання з Інтернет для зручності роботи з сайтами. Цю теку можна іноді безболісно видаляти.
<i>Cursors</i>	Тут зберігаються курсори для миші.
<i>Fonts</i>	Тут зберігаються встановлені в системі шрифти.
<i>Help</i>	Тут зберігаються файли довідки ОС і іноді інших програм.
<i>History</i>	Папка журналу раніше проглянутих посилань в Інтернет.
<i>Inf</i>	В цій папці знаходяться inf-файли, які містять параметри установки пристроїв в Windows. Не треба плутати inf-файли з драйверами, які зазвичай мають розширення *.drv.
<i>Media</i>	Тут знаходяться звукові файли Windows
<i>ShellNew</i>	доповнення до меню <i>Створити</i> , за допомогою якого можна створювати документи, папки, ярлики та ін.
<i>System</i>	Тут зберігаються драйвера, програмне ядро Windows, різні частини додатків (dll бібліотеки), частини Панелі управління (cpl.* файли) і ін.
<i>System32</i>	доповнення до папки System, містить в основному драйвера
<i>Temp</i>	місце для зберігання tmp-файлів (тимчасові файли, які створюються додатками під час роботи). Цю теку можна видаляти, якщо жодна з працюючих програм її не використовує в даний момент.
<i>Головне меню</i>	вміст <i>Головного меню</i>
<i>Обране</i>	папка для зберігання деяких ярликів

<i>DeskTop</i>	реальна фізична папка на жорсткому диску, відповідна вмісту нереального <i>Робочого столу</i>
<i>All Users</i>	Тут зберігаються папки <i>Робочий стіл</i> і <i>Головне меню</i> , які використовуються всіма користувачами ПК.
<i>Application Data</i>	Тут зберігаються різні додаткові програмні надбудови, які створюються самими ж програмами
<i>Catroot</i>	Тут зберігаються каталоги безпеки Windows, стислі в архів формату Cabinet.
<i>Downloaded Program Files</i>	Тут тимчасово зберігаються елементи ACTIVEX і додатки Java, автоматично завантажені з Інтернету при перегляді деяких сторінок.
<i>Offline Web Pages</i>	Тут зберігаються сторінки з автономним доступом.
<i>Tasks</i>	папка “Призначені завдання”
<i>Web</i>	папка Windows, яка містить Web-сторінки, шпалери для <i>Робочого столу</i> , Web-налаштування ОС
<i>Msagent</i>	папка для програми Microsoft Agent Server.
<i>Options</i>	Тут зберігаються автоматично створюваний дистрибутив Windows.
<i>Twain_32</i>	тут знаходяться деякі елементи TWAIN, що використовують ds-файли
<i>Addins</i>	Тут зберігаються деякі додатки до Windows.
<i>AppPatch</i>	Тут зберігаються деякі додаткові бібліотеки до програм
<i>Connection Wizard</i>	Тут зберігається частина програми-майстра для підключення Connection Wizard.
<i>Driver Cache</i>	архів драйверів для Windows.
<i>Msapps</i>	Тут містяться додатки Microsoft, що входять до складу інших програм
<i>Prefetch</i>	Папка містить файли-прогнози запуску додатків.